

Влиянието на финансовата криза върху ромските домакинства

Преди повече от две години ромската етническа група в България беше засегната много сериозно от кризата, като най-съществената причина за това беше загубата на работа. Ефектите от кризата бяха частично туширани от повишената сезонна заетост през летните месеци, но след това рискът от бедност се върна на първоначалните си нива.

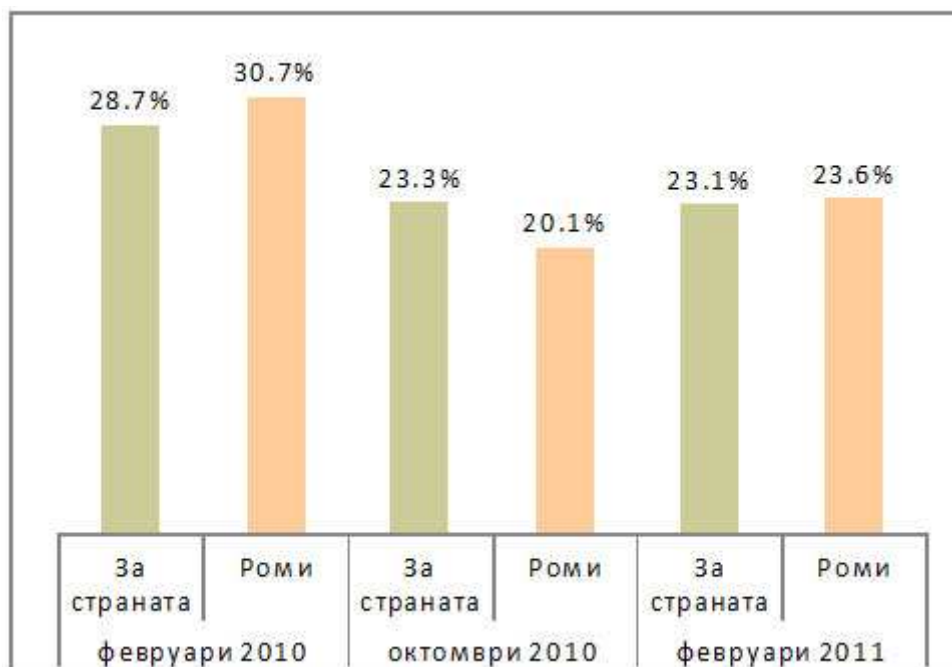
Алексей Пампоров

За никого не е тайна, че ромите живеят по-зле от останалата част на населението на България. Ромите имат значително по-ниски доходи, живеят в значително по-малки жилища с по-лоша инфраструктура и имат значително по-малък достъп до публични услуги в близост до дома им. Към февруари 2011 г. 12% от ромските домакинства нямат водопровод в дома си, а 19% нямат канализация. От липса на баня се оплакват 49% от ромските домакинства, 59% нямат течаща топла вода, а 60% нямат тоалетна с течаща вода. Средно за страната, един човек от домакинство ползва 37кв.м. жилищна площ, докато при ромите средно на човек се падат 23 кв.м.

	Средно за страната	Роми
Водопровод	99%	88%
Топла течаща вода	91%	41%
Електричество	100%	98%
Тоалетна с течаща вода	83%	40%
Баня	93%	51%
Кабелна/сателитна телевизия	80%	71%
Връзка с интернет	47%	7%
Канализация	92%	81%

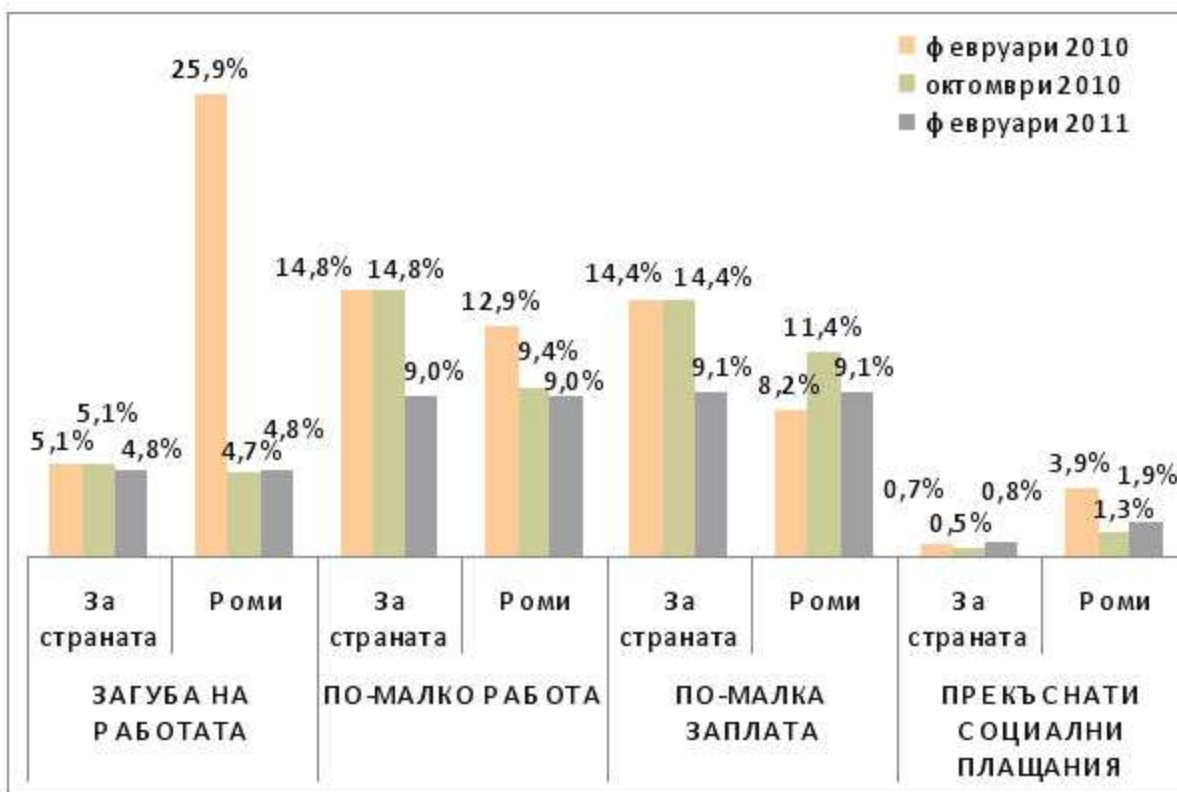
Таблица 1. Инфраструктурна обезпеченост на домакинствата към февруари 2011

Макар че финансовата криза през последната година засяга много по-силно средния и едрия бизнес, отколкото хората, значителна част от домакинствата все пак са засегнати. Панелно изследване на Институт "Отворено общество" – София направено сред 2700 домакинства през месеците февруари (2010 г.), октомври (2010 г.) и февруари (2011 г.) показва, че делът на засегнатите поне по един признак роми е близък до средните стойности за страната (фиг.1).

Фиг. 1. Засегнати от кризата в периода февруари 2010 г. – февруари 2011 г.

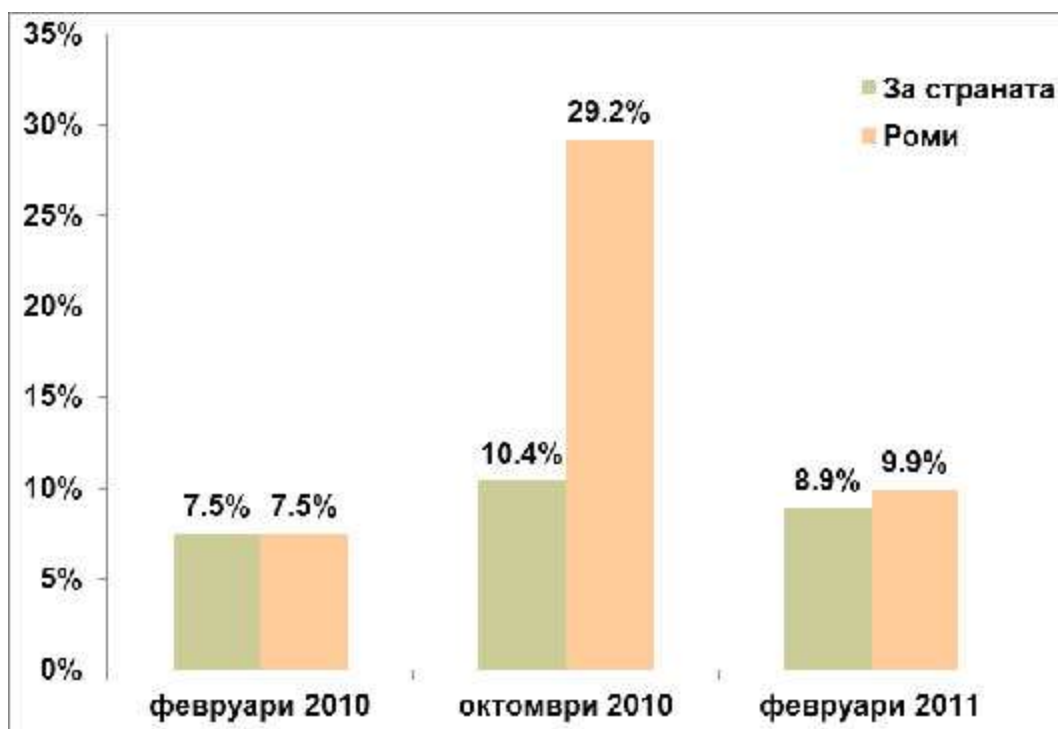
От изследванията става ясно, че в началото на разглеждания период ромите са изключително силно засегнати от загуба на работа и значително по-малко засегнати от намаления обем на работата и намаления размер на трудовите възнаграждения (фиг. 2). В края на периода се наблюдава забавяне в темпа на развитие на кризата, а успоредно с него се стопяват и разликите в начина, по който е засегната страната като цяло и начина, по който са засегнати ромите. Ромите са значително по-засегнати от прекъсване на социалните помощи и пенсии от средното за страната. Неправилно би било обаче да се тълкува, че е налице някакво дискриминационно отношение в публичните институции, което е довело до тази разлика. Изследването показва, че дялът на ромите, които разчитат на социална пенсия например (3,8%) е приблизително пет пъти по-голям от средния за страната (0,7%) и това обяснява по-големия дял на засегнати по този показател.

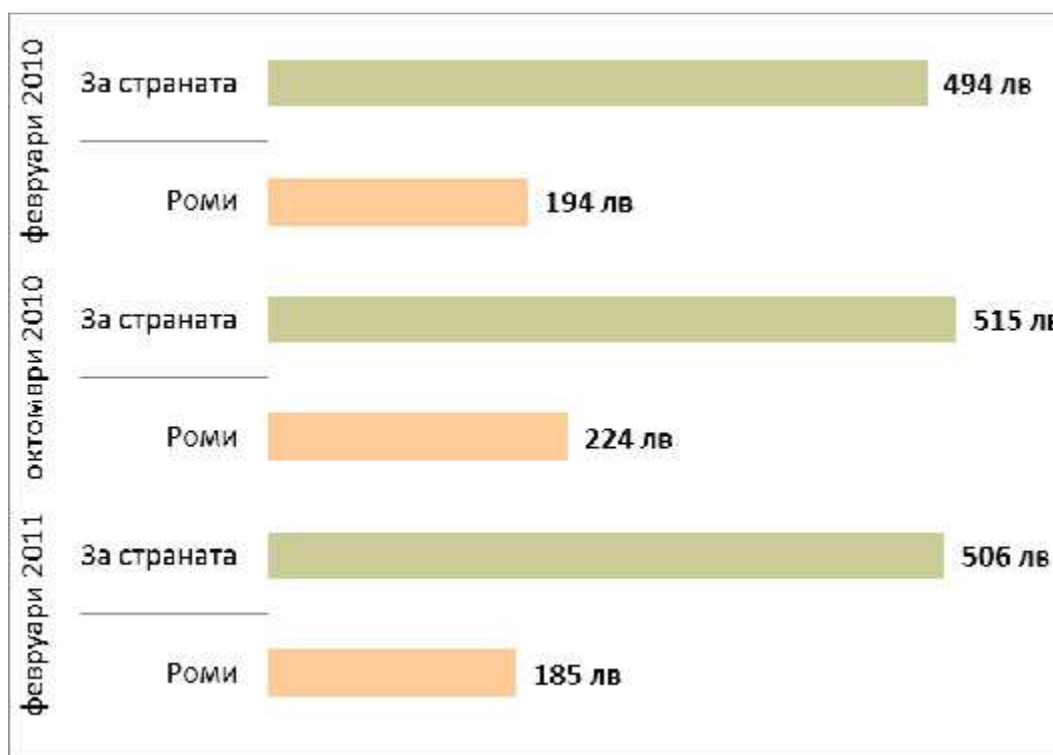
Фиг. 2. Начини на засягане от кризата в февруари 2010 г. – февруари 2011 г.

В средата на разглеждания период беше регистриран ръст на ромската заетост, определен тогава като "айсберг" поради неговия сезонен характер. Тази хипотеза се потвърждава от третата вълна на изследването (фиг. 3) и данните за безработните, които са намерили работа през последната година. Сезонната заетост се е отразила в много по-голяма степен на ромите, отколкото на населението на страната като цяло.

Повишената заетост на ромите, регистрирана през октомври 2010 г. се отразява положително на техните доходи (фиг.4). Чистият средномесечен доход на човек от домакинство се повишава с приблизително 30 лв. В следващия период обаче се наблюдава изключително висок спад и средномесечният доход на лице в ромско домакинство спада с 39 лв. Важно е да се отбележи, че доходите на ромските домакинства се равняват на по-малко от половината от средните доходи на домакинствата в страната. През първите месеци на 2011 г. тази разлика значително се увеличава и към февруари 2011 едно лице, живеещо в ромско домакинство, има чист месечен доход, който се равнява на 36,6% от чистия месечен доход на лицата средно за страната.

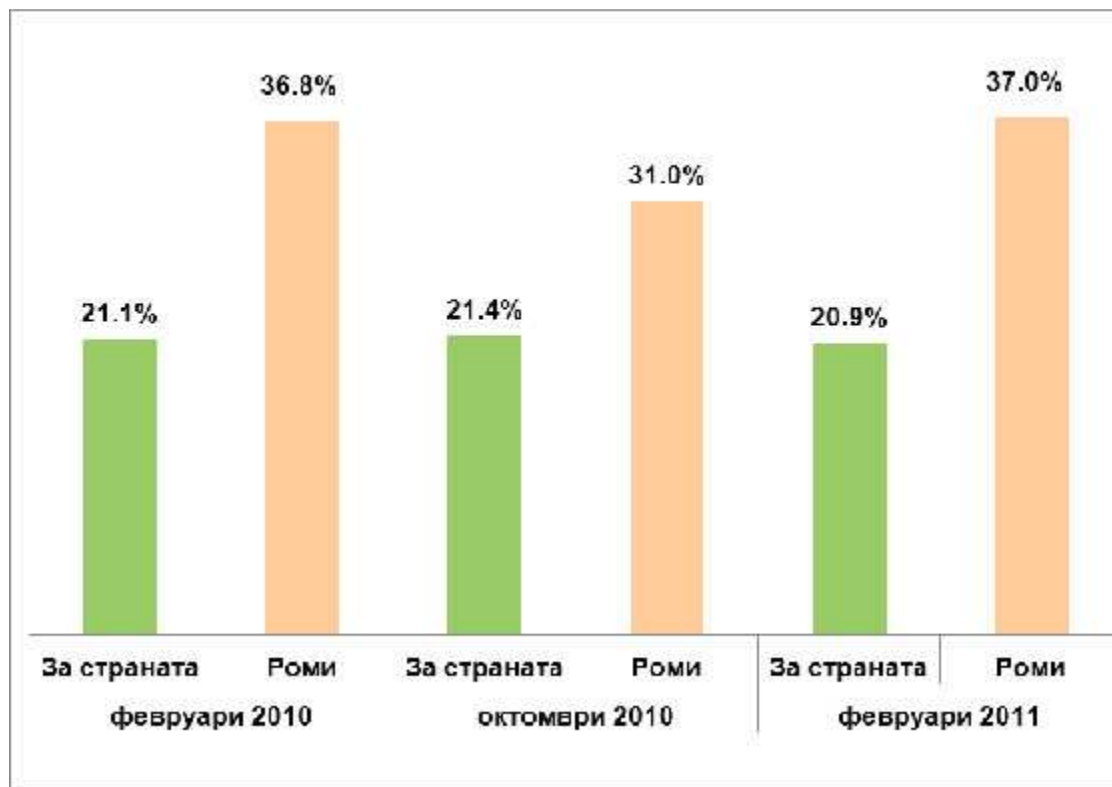

Фиг. 3. Дял на безработните, които са намерили работа през последните 12 месеца в периода февруари 2010 г. – февруари 2011 г.

Фиг. 4. Чист средномесечен доход на човек от домакинството в периода февруари 2010 г. – февруари 2011 г.

Ниските доходи на ромските домакинства ги поставят в значително по-висок риск от бедност и през целия наблюдаван период. Линията на бедност ¹, по данни от изследването, варира в границите от 240 лв. на човек от домакинството (февруари 2010) до 252 лв. (октомври 2010). През февруари 2011 г. линията на бедност е регистрирана като 246 лв., а дялът на ромските домакинства, които се намират под нея е почти два пъти по-висок, отколкото средният дял на бедните домакинства в страната.

В заключение може да се каже, че началото на кризата много силно засяга ромската етническа група в страната, а най-съществената причина за това е загубата на работа. Ефектите от кризата са частично туширани от повишената сезонна заетост през летните месеци, но след това рискът от бедност се връща на първоначалните си нива. Непременно трябва да се отбележи обаче, че негативните ефекти от кризата са предвидими и се дължат на [спецификите на ромската заетост](#). Кризата засяга сектори, в които ромите имат традиционно високо присъствие: земеделие, комунални услуги и строителство. Заетостта в тези сектори често пъти е част от сивата икономика и това неминуемо води до намаляване на социалните плащания. От друга страна повишената заетост на ромите в тези сектори се дължи основно на факта, че в тях може да се намери работа и при по-ниско образование и професионална квалификация. Данните от панелното изследване показват, че лицата с основно и по-ниско образование са приблизително 10 пъти по-засегнати от кризата в сравнение с лицата с висше образование. По този начин се откроява една основна причина за негативното влияние на финансовата криза върху нивото на

бедност на ромите – ниското образователно равнище. За съжаление почти социална аксиома е фактът, че бедността и ниското образование на родителите водят до бедност и ниско образование на децата в един затворен кръг. Така, за да бъдат преодолените негативните ефекти от кризата върху ромите и да бъде разкъсан порочният кръг на бедността е необходимо да се инвестира в ясни, прозрачни и интензивни публични политики за повишаване на образователното и квалификационно равнище на ромите. И не само на ромите, доколкото изграждането на общество на знанието би следвало да е приоритет на европейската ни принадлежност.

1 За целите на изследването, линията на бедност е определена като 60% от медианата на чистия месечен доход на човек домакинствата по модифицирана скала, съгласно стандарта на Евростат.